

STANISLAW GOMULKA and ANTONY POLONSKY (eds.): *Polish Paradoxes*. Routledge, London and New York, 1990. vii +, 274s. 35.00 £.

Det er en anmelders privilegium at være bagklog, men det vil ikke i det foreliggende tilfælde være rimeligt at udnytte privilegiet til at hovere over, at udgiverne af denne bog har været dårlige til at spå, for dette er altid vanskeligt ikke mindst om polske forhold.

Det var meningen med bogen, at læserne skulle få en god baggrund for at forstå de aktuelle begivenheder i Polen ved at lade 12 forfattere fra forskellige fagområder, hvoraf halvdelen bor i Vesten og resten i Polen, gøre rede for nogle væsentlige og som oftest paradoksale problemer i Polens nyeste historie.

Bogen udkom i januar 1990 og redaktionen var afsluttet i juli 1989, men bogens afhandlinger er alle skrevet i 1987/88 og de behandler hovedsagelig de mange paradokser, der var forbundet med det kommunistiske partis forgæves forsøg på at redde stumperne ved økonomiske reformer i kamp mod Solidaritet, den katolske kirke og den store private sektor især i landbruget.

Samtidig med at bogen gik i trykken, blev mange af disse paradokser erstattet af helt nye problemer ved kommunistpartiets overraskende kapitulation og opløsning, så bogen er ikke direkte anvendelig som baggrund for den aktuelle situation men giver til gengæld en række gode bidrag til forståelse af det specielle samfund, der blev udviklet i Polen i 1980'erne.

Det er ikke muligt at referere samtlige afhandlinger, men her skal nævnes økonomen Jacek Rostowskis meget træffende beskrivelse af det polske samfund i anden halvdel af 1980'erne som et »kleptokrati«, hvor alle levede af at stjæle fra hinanden, og hvor almindelige normer for økonomisk adfærd gik helt i opløsning.

Sociologen Janina Wedel underbygger denne påstand ved påvisningen af, at det private forbrug i årligt gennemsnit oversteg de officielle private indkomster med 37%, så der var givetvis en undergrundsøkonomi af meget betragtelige dimensioner.

Jadwiga Staniszkis fra Warszawas universitet er så uheldig at hævde, at det næppe vil komme til væsentlige reformer, fordi de vil kræve, at partiet giver afkald på ejendomsretten til produktionsmidlerne og dermed på magten, hvilket er utænkeligt. I denne spådom har hun ikke fået ret, men det har hun derimod i eftersætningen, at sådanne reformer vil møde stærk modstand i befolkningen, fordi reformer vil kræve større arbejdsdisciplin og medføre stor arbejdsløshed og meget større social ulighed end tidligere, og det er præcist, hvad der er sket i Polen siden sommeren 1989.

Givetvis mod udgiverens hensigt har bogen fået en mere historisk dimension end planlagt, men det gør den nu ikke ringere, måske tværtimod.

Karl-Erik Frandsen